

PODSYSTEM OBRONNY W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Słowa kluczowe: system, obronność, bezpieczeństwo narodowe, podsystem obronny, system bezpieczeństwa narodowego

STRESZCZENIE

W związku z przyjęciem w 2014 roku nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego powstał m.in. podsystem obronny, który stanowi istotną część systemu bezpieczeństwa narodowego. W artykule przedstawiono jego rolę i zadania wyszczególniając każdy jego element. Uwagę skupiono na najbardziej istotnym i znaczącym ogniwie – czyli na Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Nieregulamy charakter zagrożeń dyktuje zmiany dotyczące struktur organizacyjnych w zakresie obronności państwa. Zagrożenia te zostały opisane w niniejszym artykule.

Aparat pojęciowy

Dla ochrony i obrony państwa oraz jego obywateli ważnym zadaniem jest posiadanie w pełni kompatybilnego systemu, który zapewni odpowiednie działanie przeciw zagrożeniom. Dlatego wychodząc naprzeciw współczesnym zagrożeniom, w dniu 5 listopada 2014 r. przyjęto nową *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego*. Zgodnie z jej treścią został utworzony system bezpieczeństwa narodowego (SBN), który powinien być zintegrowany z pozostałymi elementami działającymi na rzecz bezpieczeństwa państwa oraz móc skutecznie zwalczać zagrożenia. Ponadto, musi być tak skonstruowany, by wykorzystywać powstałe szanse i wyzwania. Jednym z elementów SBN, który ma być elastyczny i szczególnie przystosowany do reagowania na współczesne zagrożenia jest **podsystem obronny**. Nasuwają się zatem pytania: jaką rolę odgrywa podsystem obronny w systemie bezpieczeństwa narodowego? Z jakimi zagrożeniami zmierzać się musi podsystem obronny? Jak powinien być skonstruowany podsystem obronny, by mógł skutecznie ograniczać te zagrożenia?

¹ Alicja Kos jest doktorantką Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Sztuki Wojennej.

Czy istnieją takie jego części, które wymagają znacznej poprawy, doinwestowania czy może lepszego przygotowania? Na te i inne pytania starano się odpowiedzieć w niniejszym artykule. Chcąc zrozumieć istotę SBN, a w nim podsystemu obronnego, należy zapoznać się najpierw z podstawową terminologią obejmującą ten obszar. Pojęcie **system** posiada wiele znaczeń uzależnionych od kontekstu prowadzonych badań. W literaturze najogólniej ujmując system określany jest jako skoordynowany układ elementów, zbiór, który buduje pewną całość determinowaną stałym uporządkowaniem jego części (...)². W *Leksykonie wiedzy wojskowej* można znaleźć następującą definicję systemu: *wszelki skoordynowany wewnętrznie i wskazujący określoną strukturę układ elementów; zespół sposobów (metod) działania, wykonywania złożonych czynności; (...) całościowy i uporządkowany zespół zadań powiązanych ze sobą określonymi stosunkami logicznymi (...)*³. Zarówno w jednej jak i drugiej z cytowanych definicji znajdują się informacje wskazujące dość ogólne cechy **systemu**. Koniecznym wydaje się jednak doprecyzowanie wymagań, które jednoznacznie wskazywałyby czy określony skład elementów odpowiada cechom systemu. Tak więc określenie systemu powinno być **ściśle**, aby było wiadomo co do niego należy, a co nie. **Niezmiennie** tak, aby zachodzące w nim zmiany mieściły się w ramach raz określonych (np. raz jakiś element był traktowany jako należący do systemu, a raz nie). Podział systemu na podsystemy musi być **zupełny** (w systemie nie może być elementów nienależących do któregoś z podsystemów). I wreszcie systemy winny być wyodrębnione ze względu na **funkcje** które pełnią, a nie na oddzielność przestrzenną. Spełnienie powyższych wymagań może kwalifikować układ rozpatrywanych elementów jako system.

Pojęcie **bezpieczeństwa** wywodzi się z języka łacińskiego – *sine cura = securitas* – czyli bez pieczy⁴. Rozumiane jest jako stan braku zagrożenia, spokoju, niepewności⁵. A. Maslow, określa je jako jedną z pięciu najważniejszych potrzeb każdego człowieka⁶ (rys. 1). Przedstawia, iż bezpieczeństwo jest na drugim miejscu, zaraz po potrzebach fizjologicznych, prawie na samym dole piramidy, co można uznać za fundament wszystkich potrzeb. Potrzeby samorealizacji i uznania są określane jako potrzeby wyższego rzędu, natomiast potrzeby tj. przynależności, **bezpieczeństwa** i fizjologiczne są potrzebami niższego rzędu. Maslow twierdził, że potrzeby wyż-

² *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1987, s. 387.

³ *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979, s. 426.

⁴ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, Sprawy Międzynarodowe, 1989, s. 10.

⁵ *Słownik języka polskiego*, T. 1, Warszawa 1978, s. 147.

⁶ *Zarządzenie bezpieczeństwem*, prace edukacyjne, pod red. L. Korzeniowski, Kraków 2001, s. 9.

szezę rzędu dopiero wtedy mogą pojawić się u człowieka, jeśli zostaną zapewnione potrzeby niższego rzędu⁷.

POTRZEBY:

Rysunek 1. Piramida potrzeb według A. Maslowa

Źródło: oprac. na podst. *Zarządzenie bezpieczeństwem, prace edukacyjne*, pod red. L. Korzeniowski, Kraków 2001, s. 9.

Jak wyjaśnia S. Koziej, bezpieczeństwo określane jest jako stan (osiągnięcie poczucia bezpieczeństwa) lub jako proces (zapewnianie poczucia bezpieczeństwa). Bezpieczeństwo to taki rodzaj aktywności podmiotu, którego istotą jest gwarancja egzystencji i swobody realizacji interesów, poprzez wykorzystywanie szans stawianie czoła wyzwaniom, redukowanie ryzyka oraz przeciwdziałanie wszystkim zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów. Podmiotem bezpieczeństwa jest każda jednostka posiadająca realizująca własne interesy. Ze względu na to, możemy wyróżnić kilka rodzajów bezpieczeństwa: indywidualne, grupowe, **narodowe**, międzynarodowe⁸.

W. Pokruszyński przedstawia bezpieczeństwo narodowe w trzech znaczeniach (tab. 1): społecznym, funkcjonalnym oraz strukturalnym (systemowym)⁹.

⁷ http://portalwiedzy.onet.pl/122112,,,hierarchiczna_teoria_potrzeb_maslowa,haslo.html (stan na dzień 14.11.2016).

⁸ S. Koziej, *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, Bezpieczeństwo Narodowe, II-2011, Warszawa 2011.

⁹ W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, WSGE, Józefów 2009, s. 179.

Tabela 1. Trzy znaczenia bezpieczeństwa narodowego

Znaczenie społeczne	Znaczenie funkcjonalne	Znaczenie strukturalne
potrzeba (naczelna, egzystencjalna, pierwotna); wartość; cel działania.	misja narodowa (główna)	Organizowanie i przygotowanie państw (do tworzenia bezpieczeństwa)

Źródło: oprac. własne na podst.: W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, Polityka, s. 179.

W pierwszym znaczeniu – społecznym, bezpieczeństwo narodowe rozumiane jest jako najważniejsza, pierwotna i egzystencjalna potrzeba jednostek, społeczności lokalnych i państwa, ale także jako wartość i cel jego działania w każdej dziedzinie. W drugim znaczeniu, funkcjonalnym opisywane jest jako naczelna misja narodowa społeczeństwa i jego organizacji państwa. W. Pokruszyński wskazuje, że misja ta dotyczy ciągłej realizacji celów – ochrony i obrony wartości i interesów narodowych oraz tworzenia warunków dla rozwoju i podołania wyzwaniom związanymi m.in. ze zmiennością, cywilizacją, globalizacją. Bezpieczeństwo narodowe w znaczeniu strukturalnym (systemowym) rozumiane jest jako organizowanie i przygotowanie państwa do ukształtowania bezpieczeństwa w wielu aspektach: prawnym i politycznym, strategicznym oraz militarnym i cywilnym, dyplomatycznym, edukacyjnym, kooperacyjnym i integracyjnym¹⁰. Biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia bezpieczeństwa narodowego należało po raz kolejny uporządkować i przygotować wszystkie podmioty mające działać na rzecz tych potrzeb. W 2014 r. powstała decyzja o utworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego (SBN).

System bezpieczeństwa narodowego (SBN) obejmuje wszystkie siły, środki oraz zasoby wyznaczone do realizacji zadań w tym obszarze, które są właściwie zorganizowane, utrzymywane i przygotowywane (rys. 2). SBN składa się z podsystemu kierowania oraz dwóch podsystemów wykonawczych: operacyjnych (**obronnego**, ochronnego) i wsparcia (społecznego, gospodarczego)¹¹. Z definicji tej można wywnioskować, iż **SBN powinien przede wszystkim być sprawny i zintegrowany**, dzięki czemu jest w stanie przeciwdziałać zagrożeniom. Taki system gwarantuje poczucie bezpieczeństwa (zarówno wewnętrznego i zewnętrznego).

¹⁰ Ibidem.

¹¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

Rysunek 2. Miejsce podsystemu obronnego w systemie bezpieczeństwa narodowego

Źródło: oprac. własne na podst. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

Podsystem kierowania jest jednym z głównych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego, a składa się organów władzy publicznej oraz kierowników jednostek organizacyjnych. Szczególną rolę w kierowaniu bezpieczeństwem narodowym spełniają: Parlament, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Rada Ministrów¹². Siły i środki przeznaczone do wykonywania zadań w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego tworzą dwa **podsystemy wykonawcze**, podlegające organom kierowania bezpieczeństwem. Dzielią się na¹³:

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

- podsystem operacyjny (**obronny**, ochronny);
- podsystem wsparcia (społeczny, gospodarczy).

Ze względu na to, że najważniejszym celem działania państwa, najwyższą jego potrzebą jest bezpieczeństwo narodowe to musi występować taki system, który zapewni jego obronę i ochronę. Dlatego został utworzony **podsystem operacyjny** (obronno-ochronny), którego zadaniem jest wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, zmniejszanie ryzyka oraz przeciwdziałanie zagrożeniom¹⁴.

Rola sił zbrojnych

Struktura podsystemu operacyjnego składa się z dwóch spójnych elementów – obronnego i ochronnego, mające na celu likwidację zagrożeń terrorystycznych oraz takich, które wynikają ze skutków klęski żywiołowej¹⁵. Podsystem operacyjny stanowi konieczne warunki do zagwarantowania bezpieczeństwa narodowego. Jest kluczowym elementem w tworzeniu skutecznej polityki zagranicznej w obszarze bezpieczeństwa narodowego¹⁶. Podsystem operacyjny realizując swoje cele powinien być tak zorganizowany, aby posiadał zdolność do odstraszenia, ochrony i obrony, obrony kolektywnej, oraz powinien być zdolnym do przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym i usuwania ich skutków, ale także monitorowania i przeciwdziałania nim. Ponadto, podsystem ten winien zagwarantować skuteczne współdziałanie m.in. sił zbrojnych, służb, straży i przedsiębiorców (wykonujących zadania obronne). Nie mniej ważnym jest wykorzystywanie kompetencji, umiejętności i wiedzy kierowników komponentów tego podsystemu. Naczelną jego **misją** jest gwarancja ciągłości funkcjonowania państwa (w warunkach kryzysu i w czasie wojny) przez obronę oraz ochronę¹⁷. Jak wskazuje J. Wojnarowski **celem** podsystemu operacyjnego jest przede wszystkim gotowość do reakcji na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej RP, ale także gwarancja warunków dla utrzymywania ładu konstytucyjnego, stabilności państwa i bezpieczeństwa powszechnego Polski¹⁸.

¹⁴ Ibidem, s. 14.

¹⁵ J. Wojnarowski, *Dekompozycja systemu obronnego państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 4 (97), Warszawa 2014, s. 71.

¹⁶ J. Slessor, *Polityka zagraniczna bez siły jest bezsilna. Strategia Zachodu*, Warszawa 1958, s. 29.

¹⁷ J. Wojnarowski, *Dekompozycja systemu...*, op. cit., s. 73.

¹⁸ Ibidem, s. 74.

Podsystemy wsparcia natomiast mają na celu wspomóc podsystemy operacyjne swoimi zdolnościami oraz zasobami¹⁹.

Sprawny system bezpieczeństwa narodowego daje gwarancję realizacji polityki bezpieczeństwa. Podobnie jak każda inna organizacja – powinien być ciągle usprawniany, aby móc jak najlepiej wykonywać swoje zadania. Wymaga to wiele wysiłku oraz zaangażowania ze strony każdego elementu, ale **fundamentem SBN** wydaje się być **podsystem obronny**. Tworzą go Siły Zbrojne RP (będące jego głównym podmiotem), dyplomacja, służby specjalne działające na rzecz obronności, przemysł obronny oraz potencjał naukowo-badawczy. W ramach tego podsystemu jak sama nazwa wskazuje, prowadzone są działania obronne – utrzymywanie gotowości do reagowania na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej naszego kraju. Ponadto zadaniami podsystemu obronnego jest wykorzystywanie szans i redukcja ryzyka w zakresie bezpieczeństwa, do których podejmowane są działania tj.: dyplomatyczne na rzecz bezpieczeństwa, wojskowe, wywiadowcze i kontrwywiadowcze w sferze obronnej oraz funkcjonowanie naukowo-przemysłowego potencjału obronnego. Istotą działań obronnych²⁰ jest ciągłe utrzymywanie gotowości do reagowania na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej RP²¹. Odwołując się do słów J. Wojnarowskiego podsystem obronny nie jest standardowym podsystemem, gdyż ukazują się w nim zróżnicowane elementy, między którymi istnieją nieuporządkowane relacje. Podsystem ten pełni swoją misję obrony państwa jako jednostki politycznej²². Podsystem obronny realizuje zadania tj.: działania wojskowe, działania dyplomatyczne, działania służb specjalnych, produkcja obronna.

Działania wojskowe (militarne) polegają na demonstrowaniu gotowości państwa do odpowiedzi na militarne zagrożenia dla niepodległości i integralności terytorialnej Polski. Zadania w tym obszarze realizują głównie **Siły Zbrojne RP**. Do pozostałych, ale równie priorytetowych zadań obronnych należą: odstraszenie militarne, uwidacznianie gotowości do obrony siłami utrzymywanymi w czasie pokoju oraz gotowością do ich mobilizacyjnego rozwinięcia w czasie wojny²³.

Siły Zbrojne właściwie od zawsze są nieodzownym organem państwa. Większość krajów na świecie posiada swoją armię, co świadczy o tym, jak bardzo są ważne i potrzebne siły zbrojne i jak znaczną rolę odgrywają w społeczeństwie.

¹⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

²⁰ Pojęcie to w sztuce wojennej (taktyka) dotyczy form prowadzenia działań o takim charakterze jak: obrona, opóźnianie, wycofywanie. W. Lidwa, *Dylematy taktyki*, Wydawnictwo Menadżerskie PTM, Warszawa 2013, s. 48.

²¹ *Ibidem*, s. 29.

²² J. Wojnarowski, *Dekompozycja systemu...*, op. cit., s. 69.

²³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 30.

Przyczyną posiadania przez większość państw sił zbrojnych jest potrzeba obrony kraju przed agresją z zewnątrz²⁴. Jednak jak się okazuje, siły zbrojne wykorzystywane są także do działań wewnątrz kraju, o charakterze niemilitarnym. Najczęściej stosowaną definicją sił zbrojnych, jest ta ze *Słownika z zakresu terminów bezpieczeństwa narodowego* Akademii Obrony Narodowej: (...) *siły zbrojne to wyspecjalizowany organ państwa podlegający bezpośrednio centralnej władzy wykonawczej, przeznaczony do ochrony i obrony jego interesów przez możliwość zastosowania przemocy zbrojnej* (...) ²⁵. Zgodnie z najważniejszym aktem prawnym czyli Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, Siły Zbrojne RP mają na celu nie tylko ochronę niepodległości państwa, niepodzielność jego terytorium, a także mają zapewnić bezpieczeństwo oraz nienaruszalność jego granic²⁶.

Obecnie wyróżnia się trzy rodzaje misji realizowane przez Siły Zbrojne RP²⁷:

- **zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawienie się agresji** – to zadania dotyczące ochrony i obrony nienaruszalności terytorialnej RP, udział w działaniach antyterrorystycznych i w operacjach obronnych (poza granicami kraju), prowadzenie operacji na terenie RP, uczestnictwo w rozwiązywaniu konfliktu zbrojnego (na obszarze działalności NATO i poza nim),
- **uczestnictwo w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej oraz w operacjach reagowania kryzysowego i humanitarnych** – to udział SZ RP w operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego prowadzonych przez np. organizacje międzynarodowe tj. NATO, UE, ONZ, uczestnictwo w operacjach humanitarnych oraz współpraca wojskowa w zakresie rozwoju i stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa,
- **wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomoc społeczeństwu** – działania polegające na monitorowaniu i ochronie przestrzeni powietrznej, wsparciu ochrony granicy lądowej i wód terytorialnych, działalności rozpoznawczej i wywiadowczej; monitorowaniu skażeń na terytorium kraju, oczyszczaniu terenu z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych przedmiotów wojskowych, prowadzeniu działań poszukiwawczo-ratowniczych; wspomaganie władz państwowych, administracji publicznej oraz społeczeństwa w reagowaniu na zagrożenia.

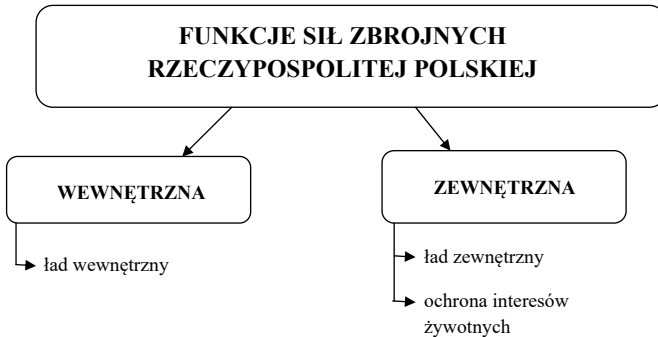
²⁴ Zob. por. A. Heywood, *Politologia*, przeł. I.B. Maliszewska i in., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 468.

²⁵ B. Balcerowicz, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, op. cit., s. 124.

²⁶ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).

²⁷ *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2009, s. 16.

B. Balcerowicz wyodrębnia dwie funkcje sił zbrojnych (rys. 3): **wewnętrzną i zewnętrzną**, gdzie **funkcja wewnętrzna** opiera się w szczególności na utrzymaniu i zachowaniu ładu społecznego w ramach organizacji państwowej, a funkcje **zewnętrzne** obejmują osiągnięcie i utrzymanie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa oraz ochronę jego żywotnych interesów²⁸.

Rysunek 3. Funkcje sił zbrojnych

Źródło: oprac. na podst. B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Scholar, Warszawa 2010.

Podział ten informuje, iż funkcje sił zbrojnych są pochodną funkcji państwa²⁹.

Siły Zbrojne RP mogą również zostać wykorzystane do wsparcia bezpieczeństwa obywateli przez pomoc władzy cywilnej, w momencie, w którym odpowiednie organy, służby i instytucje nie będą w stanie radzić sobie ze swoimi zadaniami, szczególnie kiedy zagrożenia powstaną niespodziewanie. W takim przypadku wzajemna współpraca cywilno-wojskowa dotyczy wydzielenia i przygotowania jednostek sił zbrojnych do udzielania koniecznej pomocy, jak i również koordynację działań z organami władzy, służbami i organizacjami pozarządowymi podczas szczególnych zagrożeń i wezwania pomocy wojskowej – działania tj.: ochrona ludności, środowiska i dóbr kultury, ale i również ratownictwo, bezpieczeństwo i porządek publiczny, pomoc humanitarną, zapewnienie funkcjonowania organów władzy,

²⁸ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Scholar, Warszawa 2010, s. 30.

²⁹ Zob. por. m.in. w: B. Szmluk, M. Żmigrodzki, *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo Uniwersyteckie im. Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, s. 101–111.

instytucji publicznych oraz służb użyteczności publicznej i mediów komunalnych, ochrona granicy państwowej oraz edukację na rzecz bezpieczeństwa³⁰.

Siły Zbrojne RP są podzielone na **wojska operacyjne** i **wojska wsparcia**.

Wojska operacyjne to siły i środki rodzajów sił zbrojnych, które są odpowiednio zorganizowane do prowadzenia działań połączonych w kraju, jak i poza jego granicami. W ich skład wchodzi: jednostki bojowe (ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne, lotnictwa taktycznego, raketowe obrony powietrznej (OP) oraz zespoły okrętów uderzeniowych), jednostki wsparcia bojowego (rozpoznania, wywiadu, walki elektronicznej, działań psychologicznych, raketowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne, inżynieryjne, radiotechniczne OP, okręty obrony przeciwminowej, zwalczania okrętów podwodnych i zabezpieczenia hydrograficznego), jednostki zabezpieczenia bojowego (dowodzenia, łączności i informatyki, logistyczne, medyczne, współpracy cywilno-wojskowej oraz inne pomocnicze jednostki pływające). Celem wojsk wsparcia jest wspieranie wojsk operacyjnych i wykonywanie zadań obronnych głównie na terytorium kraju we współpracy z pozamilitarnymi elementami systemu bezpieczeństwa narodowego. Wojska wsparcia tworzą m.in. jednostki obrony terytorialnej, Żandarmeria Wojskowa, organy administracji wojskowej oraz jednostki logistyki stacjonarnej, stacjonarnych placówek medycznych³¹. Ustawą z dnia 16 listopada 2016 roku o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, wprowadzono piąty rodzaj sił zbrojnych – wojska obrony terytorialnej³². Przewiduje się, że wojska te po ich utworzeniu stanowić będą istotny element w podsystemie obronnym, który we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi zwiększą potencjał obronny RP.

Stan etatowy Sił Zbrojnych RP obejmuje 120 tys. stanowisk wojskowych. A w tym: 100 tys. tworzą żołnierze służby czynnej oraz 20 tys. żołnierzy Narodowych Sił Rezerwowych (NSR)³³. Analizując te dane można stwierdzić, że na tle innych państw, liczebność Wojska Polskiego jest proporcjonalna do zajmowanego obszaru. Jest w pierwszej dziesiątce co do liczebności żołnierzy w Europie. Jednak nasuwa

³⁰ K. Gąsiorek, W. Kitler, *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Warszawa 2005, s. 195.

³¹ *Ibidem*, s. 20.

³² Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw.

³³ *Ibidem*, s. 43. Dla porównania, w Europie więcej żołnierzy od nas posiada: Hiszpania (123 tys.), Ukraina (160 tys.), Grecja (177 tys.), Niemcy (183 tys.), Wielka Brytania (205 tys.), Francja (228 tys.), Włochy (320 tys.). Zob. por. <http://natemat.pl/94183,jak-silne-jest-polskie-wojsko-sprawdzamy-jak-dokladnie-wyglada-stan-naszej-armii-zmiesci-sie-na-stadionie> (stan na dzień 30.04.2015).

się pewna refleksja. Refleksja dotyczy samowystarczalności obronnej w wypadku nagłego zagrożenia. Z przedstawionych danych wynika, że bez pomocy państw sojusznicznych, siły o takim potencjale obronnym nie byłyby w stanie przeciwstawić się siłom potencjalnego agresora. Dzięki potrzebnym zmianom, profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP (ich technicznemu wyposażeniu), które stanowią podstawowy, główny element podsystemu obronnego, jest nadzieja, że uda się sprawić, aby Siły Zbrojne RP były wiarygodnym instrumentem zapewniania bezpieczeństwa nie tylko w Polsce, ale też stały się wiarygodnym sojusznikiem NATO i UE.

Na rzecz bezpieczeństwa

Służba zagraniczna działająca na rzecz bezpieczeństwa prowadzi **działania dyplomatyczne**. Działania te dotyczą czynności związanych z zapewnieniem warunków międzynarodowych, gwarantujących realizację interesów Polski. Polska posiada przedstawicielstwa przy dziewięciu organizacjach międzynarodowych oraz ambasadę w 89 państwach. Ponadto, w 19 państwach działa 36 konsulatów generalnych oraz 55 ataszów obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP na całym świecie³⁴. Do kolejnych zadań można zaliczyć: wzmacnianie wiarygodności i skuteczności kolektywnej obrony oraz siły odstraszania Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO), wsparcie dla ulepszenia Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO) oraz Unii Europejskiej (UE), ale i polepszenie współpracy między NATO a UE. Ważnym przedmiotem działań dyplomatycznych jest również ciągłe kształtowanie współpracy dwustronnej i wielostronnej³⁵. Do najważniejszych działań dyplomacji w tym obszarze można wyróżnić³⁶:

- rozpoznawanie, analizowanie, ocenianie wydarzeń, faktów, sytuacji polityczno-militarnej, które mogą wpłynąć na bezpieczeństwo i interesy kraju;
- utrzymywanie kontaktów, wzmacnianie relacji z państwami sojusznicznymi;
- wykonywanie działań tj. kształtowanie militarnej równowagi, budowanie regionalnego systemu bezpieczeństwa;
- wspieranie walki z zagrożeniami tj. terroryzm, proliferacji broni masowego rażenia, nielegalna migracja czy przestępczość zorganizowana;
- budowanie wizerunku Polski oraz promowanie myśli wojskowej;
- promowanie polskiego przemysłu obronnego;

³⁴ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2013, s. 42.

³⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 30.

³⁶ J. Wojnarowski, *Dekompozycja systemu...*, op. cit., s. 77.

- pozyskiwanie istotnych informacji o siłach zbrojnych, uzbrojeniu, infrastrukturze.

Działania dyplomatyczne powinny zagwarantować odpowiednie warunki międzynarodowe, które zapewniłyby bezpieczeństwo Polski³⁷.

Działania służb specjalnych w sferze obronnej – wojskowe służby specjalne złożone są z wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, mają zadanie chronić państwo przed zagrożeniami dla obronności państwa, bezpieczeństwa czy utrzymania zdolności bojowych sił zbrojnych³⁸. Celem **służby wywiadu** jest uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji odpowiednim organom państwa o istniejących i potencjalnych zagrożeniach Polski, jej interesów i obywateli. Zobowiązane są do identyfikacji i obserwowania szans oraz ryzyka dla bezpieczeństwa narodowego, wspierać Siły Zbrojne RP podczas operacji poza terytorium RP, monitorować obrót bronią oraz proliferację broni masowego rażenia. Służby specjalne winny nadzorować działania związane z polityką energetyczną i surowcową, pomnażać współpracę z sojusznikami i koalicjantami. **Służby kontrwywiadowcze** przeciwdziałają szpiegostwu, zamachom (na jednostki wojskowe, obiekty, urządzenia o znaczeniu obronnym), korupcji w zakresie obronności państwa oraz naruszeniom ochrony informacji niejawnych i bezpieczeństwa informacyjnego. Gwarancja bezpieczeństwa badań naukowych i prac rozwojowych zleconych przez jednostki resortu obrony narodowej, zabezpieczanie produkcji i obrotu towaru, technologiami, usługami o przeznaczeniu wojskowym wpisują się również w kierunek działalności kontrwywiadu³⁹.

Przemysł obronny zaraz po Siłach Zbrojnych RP jest jednym z najbardziej znaczących elementów podsystemu obronnego – bo czym są same siły zbrojne bez odpowiedniego sprzętu wojskowego czy uzbrojenia? Te dwie części dopełniają się wzajemnie i tworzą całość umożliwiającą skuteczne działanie.

W skład **przemysłowego potencjału obronnego** (PPO) wchodzi materialne i niematerialne zasoby istniejące w polskim przemyśle, które są w stanie zaspokoić potrzeby obronne państwa – a w tym Wojsko Polskie w sprzęt wojskowy i uzbrojenie. PPO tworzą m.in. spółki prowadzące działalność gospodarczą na potrzeby bezpieczeństwa i obronności państwa, przedsiębiorstwa, które zostały utworzone przez ministra obrony narodowej, jednostki badawczo-rozwojowe⁴⁰.

³⁷ Ibidem, s. 76.

³⁸ Ibidem.

³⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 30.

⁴⁰ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

Drugim elementem podsystemów operacyjnych jest podsystem ochronny (tab. 2). Tworzą go: wymiar sprawiedliwości, służby specjalne, państwowe służby, straże i inspekcje, Straż Graniczna, Służba Celna, służby ratownictwa i ochrony ludności, podmioty sektora prywatnego (tj. firmy ochrony osób i mienia), elementy zarządzania kryzysowego, organizacje pozarządowe. Głównym celem podsystemu ochronnego jest zagwarantowanie odpowiednich warunków dla utrzymania ładu konstytucyjnego, stabilności wewnątrz państwa, bezpieczeństwa powszechnego i porządku publicznego oraz funkcjonowania infrastruktury krytycznej. Do działań uzupełniających zalicza się: upowszechnianie zasad i świadomości należytego korzystania z praw i wolności człowieka i obywatela⁴¹.

Tabela 2. Różnice i podobieństwo podsystemu obronnego i ochronnego

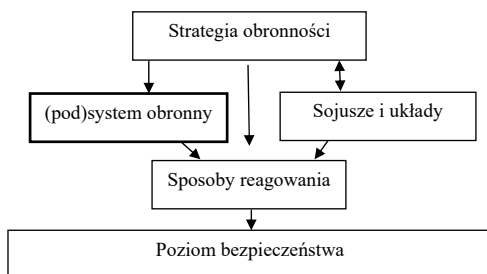
Podsystem obronny	Podsystem ochronny
Istota działań: nieprzerwane utrzymywanie gotowości do skutecznego reagowania na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej RP	Istota działań: zagwarantowanie warunków dla utrzymywania ładu konstytucyjnego, wewnętrznej stabilności państwa, bezpieczeństwa powszechnego i porządku publicznego, funkcjonowania infrastruktury krytycznej
Działania uzupełniające: wykorzystywanie szans i redukcja ryzyka w dziedzinie bezpieczeństwa oraz zmniejszanie źródeł zagrożeń	Działania uzupełniające: uczestnictwo w upowszechnianiu zasad i świadomości należytego korzystania z praw i wolności człowieka i obywatela
Rodzaje działań: działania dyplomatyczne, działania w sferze militarnej, działania służb specjalnych, produkcja obronna; (te działania również są wykonywane w zakresie podsystemu obronnego)	Rodzaje działań: <ul style="list-style-type: none"> • działania wymiaru sprawiedliwości, ochrona granicy państwowej, ochrona organów władzy i administracji, zarządzanie kryzysowe, przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji; • osłona kontrwywiadowcza, przeciwdziałanie terroryzmowi, bezpieczeństwo cyberprzestrzeni, bezpieczeństwo i porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne;

Źródło: oprac. własne na podst. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 30–35.

Analizując działania podejmowane w zakresie podsystemu obronnego i podsystemu ochronnego widocznych jest wiele różnic, natomiast zdaniem autorki

⁴¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 14.

zauważalne jest podobieństwo w kilku realizowanych czynnościach, a dotyczy to osłony kontrwywiadowczej, przeciwdziałania terroryzmowi, bezpieczeństwa cyberprzestrzeni, bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz bezpieczeństwa publicznego. Zarówno w podsystemie obronnym jak i ochronnym swoje zadania wykonują służby kontrwywiadu, jednak w sferze obronnej obejmują one np.: przeciwdziałanie szpiegostwu, zamachom (na jednostki wojskowe, obiekty/urządzenia o znaczeniu obronnym), korupcji w obszarze produkcji dla obronności państwa, zapewnienie bezpieczeństwa informacyjnego. W sferze ochronnej zadania kontrwywiadu dotyczą m.in. skutecznego rozpoznawania zagrożeń oraz zapobieganie im, monitorowania i analizowania sytuacji w zakresie zagrożeń. Siły Zbrojne RP mają swój udział w zwalczaniu terroryzmu. Podobnie w podsystemie ochronnym – przeciwdziałanie terroryzmowi jest jednym z jego działań. Zapewnianie bezpieczeństwa, bezpieczeństwa cyberprzestrzeni, bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego (w podsystemie obronnym realizowane przez np. Żandarmerię Wojskową, a w podsystemie ochronnym np. przez Policję) – to takie zadania, które wchodzą w zakres obydwu systemów, nakładają się na siebie i uzupełniają wzajemnie.

Rysunek 4. Relacje między podsystemem obronnym a obronnością

Źródło: oprac. własne na podst.: *Obronność jako dyscyplina naukowa*, red. A. Polak, K. Krakowski, AON, Warszawa 2015.

Podsystem obronny związany jest ściśle z obronnością. Jest jednym z jej czterech elementów. Współcześnie **obronność** powiązana jest z podstawowymi kierunkami działalności państwa⁴², ale także ma związek ze świadomością obywateli do obowiązku powszechnej obrony kraju⁴³. Obronność odnosi się do możliwości odpar-

⁴² I. Dziubek, *Edukacja obronna w Polsce*, Zysk i S-ka, Poznań 2013, s. 119.

⁴³ <http://pbc.up.krakow.pl/Content/1209/Obronno%C5%9B%C4%87%20II.pdf> (stan na dzień 25.10.2016).

cia agresji, przygotowania państwa oraz jego fundamentalnych instrumentów do działalności obronnej⁴⁴. Biorąc pod uwagę powyższe definicje można zauważyć, że wszystkie są ze sobą ściśle powiązane i każda z nich odnosi się do działalności na rzecz państwa (rys. 4).

Model obronności składa się z czterech wzajemnie powiązanych elementów: **(pod)systemu obronnego**, strategii obronności, zawartych sojuszy i układów oraz sposobów reagowania na zagrożenia⁴⁵. Wynika z tego zatem, że *obronność jest dziedziną bezpieczeństwa narodowego, stanowiącą sumę wszystkich cywilnych i wojskowych przedsięwzięć mających na celu zapobieganie i przeciwstawianie się wszelkim potencjalnym zagrożeniom bezpieczeństwa państwa, mogącym doprowadzić do kryzysu polityczno-militarnego*⁴⁶. (Pod)system obronny, jak i pozostałe trzy elementy obronności uwarunkowane są kilkoma czynnikami: potencjałem gospodarczym, powiązaniem politycznymi i gospodarczymi oraz **sytuacją polityczno-militarną w otoczeniu (skala i charakter zagrożeń)**⁴⁷.

Zagrożenia

Aby wskazać zagrożenia dla podsystemu obronnego, należy zdefiniować samo pojęcie zagrożenia. Sytuacja, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania niebezpiecznego stanu dla otoczenia nazywane jest **zagrożeniem**⁴⁸. Zagrożenia są bezpośrednim i pośrednim destrukcyjnym działaniem na podmiot. To jeden z klasycznych czynników środowiska. Można wyodrębnić kilka rodzajów zagrożeń, a m.in.: potencjalne i realne, subiektywne i obiektywne, zewnętrzne i wewnętrzne, kryzysowe i wojenne, intencjonalne i przypadkowe oraz militarne i niemilitarne⁴⁹. Zagrożenie jest przeciwieństwem bezpieczeństwa⁵⁰. Określane jest także jako stan

⁴⁴ J. Bogusz, Z. Kosyrz, *Kształtowanie postaw patriotyczno-obronnych młodzieży*, Warszawa 1979, s. 31.

⁴⁵ Zob. por. *Obronność jako dyscyplina naukowa*, red. A. Polak, K. Krakowski, AON, Warszawa 2015.

⁴⁶ Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, s. 18.

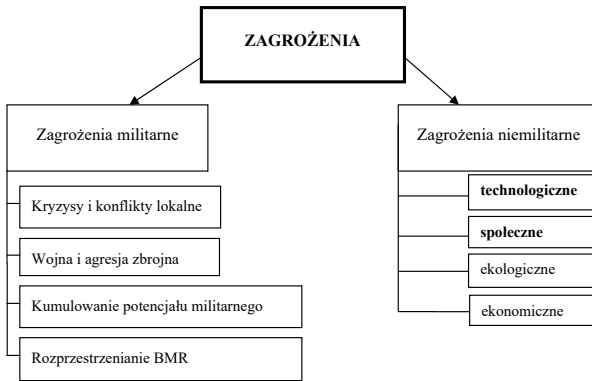
⁴⁷ *Obronność jako dyscyplina naukowa*, red. A. Polak, K. Krakowski, AON, Warszawa 2015.

⁴⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, 2008.

⁴⁹ S. Koziej, *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa, Bezpieczeństwo Narodowe*, II-011/18, s. 29.

⁵⁰ Zob. por. E. Nowak, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, AON, Warszawa 2007, s. 9.

psychiki lub świadomości, który jest spowodowany postrzeganiem zjawisk niekorzystnych lub niebezpiecznych⁵¹. W *Słowniku z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, zagrożeniem nazywana jest także sytuacja, podczas której powstaje niebezpieczny dla otoczenia stan⁵². Zdaniem autorki największy wpływ na podsystem obronny mają zagrożenia militarne oraz społeczne i technologiczne (wchodzące w skład w zagrożeń niemilitarnych), dlatego ten podział zostanie przedstawiony i opisany (rys. 5).

Rysunek 5. Podział zagrożeń

Źródło: oprac. własne na podst. M. Wrzosek, *Zagrożenia militarne a bezpieczeństwo Europy*, Kwartalnik Bellona, nr 4/2012, s. 10.

Zagrożenia militarne definiowane są jako *użycie lub groźba użycia siły militarnej przez podmioty prawa międzynarodowego*⁵³. Niemniej jednak obserwując występujące sytuacje na świecie można stwierdzić, że zagrożenie militarne nie zawsze powodowane jest przez podmioty prawa międzynarodowego – ale przez organizacje nie będące takimi podmiotami. Potwierdza te słowa definicja zawarta w książce B. Balcerowicza pt. *Strategia obronna państwa*, gdzie zagrożenie opisywane jest po prostu jako *realna możliwość zastosowania przemocy zbrojnej*⁵⁴. Zagrożenie o charakterze militarnym są konsekwencją użycia sił zbrojnych, a ich skutkiem jest m.in.

⁵¹ E. Kołodziński, *Wprowadzenie do zarządzania bezpieczeństwem*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2006, s. 1.

⁵² Zob. por. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, 2008.

⁵³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, 2008.

⁵⁴ B. Balcerowicz, *Strategia obronna państwa*, AON, Warszawa 1994, s. 13.

utrata suwerenności, kultury, tożsamości, porządku prawnego⁵⁵. Zagrożenia militarne obejmują⁵⁶:

- kryzysy i konflikty lokalne;
- wojnę;
- agresję zbrojną;
- kumulowanie potencjału militarnego;
- rozprzestrzenianie broni masowego rażenia.

Sytuacje, poglądy, które są prowodyrem powstawania zagrożeń militarnych to m.in. nacjonalizm, nietolerancja religijna, a także uwielbienie dla wyznawanej religii, zakorzenione ogniska konfliktów zbrojnych⁵⁷.

Należy podkreślić, iż w chwili obecnej (2016 r.) zagrożeniem militarnym Polski, a tym samym całego systemu bezpieczeństwa narodowego i jego podsystemu obronnego jest trwający kryzys na Ukrainie. Toczy się tam od ponad dwóch lat konflikt w jej wschodniej części, który może się rozszerzyć na inne części kraju, co może stanowić zagrożenie dla naszego kraju.

S. Koziej w jednym z wywiadów powiedział, że zagrożenie Polski w ostatnim roku (2014) wzrosło – m.in. zagrożenie atakami, prowokacjami militarnymi⁵⁸. Mając na uwadze powyższe zagrożenia, ważnym jest, aby wszystkie elementy podsystemu obronnego były ze sobą zintegrowane i przekazywały sobie wzajemnie informacje. Służba zagraniczna działając na rzecz bezpieczeństwa szczegółowo powinna przekazywać odpowiednim organom w Polsce sygnały na temat tego jaka jest obecna sytuacja za granicą. Ponadto, obserwacje służb wywiadu i kontrwywiadu wojskowego są niezwykle znaczące i przydatne do badania relacji jakie występują zewnątrz i wewnątrz kraju. Zebrane dane pozwolą lepiej przygotować się Siłom Zbrojnym RP do działania.

Zagrożenia niemilitarne natomiast określane są jako pewna suma zdarzeń, które powodują utratę warunków do prawidłowego funkcjonowania struktur społeczeństwa i państwa, jeśli tylko nie nastąpi natychmiastowa reakcja na te zdarzenia⁵⁹. Konsekwencją zagrożeń niemilitarnych są sytuacje kryzysowe czyli takie sytuacje, które prowadzą do zerwania lub naruszenia więzów społecznych oraz

⁵⁵ I. Dziubek, *Edukacja obronna w Polsce*, Zyski S-ka, Poznań 2013, s. 77.

⁵⁶ S. Śladkowski, *Siły Zbrojne*, [w:] Paździor M., Szmulik B., (red.), *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Bellona, Warszawa 2012, s. 90.

⁵⁷ M. Wrzosek, *Zagrożenia systemu obronnego*, [w:] Wołęjszo J., Jakubczak R. (red.), *Obronność. Teoria i praktyka*, Bellona, Warszawa 2013, s. 33.

⁵⁸ Zob. por. <http://www.polskieradio.pl/9/299/Artykul/1341668,Szef-BBN-w-zeszlym-roku-wzrosly-zagrozenia-dla-Polski> (stan na dzień 11.11.2016).

⁵⁹ Ibidem.

zakłócają funkcjonowanie instytucji publicznych, jednak bez wprowadzenia stanu nadzwyczajnego⁶⁰. Wśród zagrożeń niemilitarnych można wyróżnić: zagrożenia **technologiczne, społeczne, ekonomiczne, ekologiczne**⁶¹.

Zagrożenia technologiczne dotyczą rozwoju wiedzy oraz jak sama nazwa wskazuje związane są z rozwojem technologii. Zagrożeniami technologicznymi m.in. są: ataki cyberterrorystyczne, bezzałogowe statki powietrzne, powszechny dostęp do informacji i wiedzy⁶². M. Wrzosek wskazuje, że cyberterroryzmem zagrożone są systemy informatyczne i bazy danych instytucji (wojskowych, państwowych, finansowych itd.). Powszechny dostęp do informacji i wiedzy jest zagrożeniem technologicznym, gdyż wiedza i informacja mogą trafić do nieodpowiednich ludzi, mających cele destrukcyjne. Bezzałogowe statki powietrzne mogą zostać wyposażone w bomby czy pociski rakietowe⁶³, co przecież byłoby tragiczne w skutkach jeśli zostałyby użyte. Analizując powyższe zagrożenia o charakterze technologicznym można zauważyć, że dotyczą one każdego państwa na świecie, Polski również. Rozwój technologiczny przybiera coraz szybszego tempa i należy być gotowym do odparcia zagrożeń powodowanych wprowadzeniem przez potencjalnych agresorów nowych rodzajów uzbrojenia i systemów walki. W związku z tym niezbędne są przygotowane siły i środki, które zabezpieczyłyby przed takimi zagrożeniami. Szczególna rola przypada tutaj nie tylko Siłom Zbrojnym RP, ale i również wywiadowi kontrwywiadowi wojskowemu, których jednym z zadań jest analiza informacji, mających istotny wpływ na bezpieczeństwo państwa.

Zagrożenia społeczne definiowane są jako zjawiska wpływające (bezpośrednio) na stan stosunków społecznych⁶⁴. Obejmują wszystko to, co zagraża życiu i zdrowiu, tożsamości narodowej i etnicznej, ale i również bezpieczeństwu publicznemu i socjalnemu. W Polsce zagrożeniem społecznym są wyjazdy młodych, często bardzo dobrze wykształconych ludzi za granicę. Do Polski natomiast napływają imigranci i uchodźcy ze wschodniej części świata. Pewna część ludzi z tej grupy niesie za sobą pewne patologie społeczne. Ponadto, coraz to więcej muzułmanów można napotkać w naszym kraju. Mogą oni mieć coraz większy wpływ na politykę, a ich religia przeciwko „niewiernym” może przybrać szybsze tempo. Najgorszym

⁶⁰ Ustawa z dn. 26 kwietnia 2007 r. o Zarządzaniu kryzysowym.

⁶¹ M. Wrzosek, *Zagrożenia militarne a bezpieczeństwo Europy*, Kwartalnik Bellona, nr 4/2012, s. 10.

⁶² M. Wrzosek, *Zagrożenia systemu obronnego*, [w:] Wolejszo J., Jakubczak R. (red.), *Obronność. Teoria i praktyka*, Bellona, Warszawa 2013, s. 75–82.

⁶³ M. Wrzosek, *Identyfikacja zagrożeń organizacji zhierarchizowanej*, AON, Warszawa 2010, s. 49.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 37.

scenariuszem może być to, że dojdzie do konfliktów wewnątrz państwa, a jedynym rozwiązaniem może być wtedy użycie Sił Zbrojnych RP

Zdaniem autorki, zagrożenia ekonomiczne i ekologiczne nie mają zbyt dużego wpływu na podsystem obronny. Rozważając **zagrożenia ekonomiczne** należy zaznaczyć, iż *dotyczą problematyki wymiany i rozdziału dóbr w państwie oraz racjonalnego nimi dysponowania dla pomnażania ogólnego jego dorobku*⁶⁵. Znaczącym zagrożeniem ekonomicznym dla Polski jest uzależnienie energetyczne od dostaw naturalnych surowców tj. gaz czy ropa⁶⁶. Natomiast **zagrożenia ekologiczne** związane są z działalnością sił natury i człowieka. Ze strony natury są to sytuacje losowe, natomiast celowe powodowane są przez człowieka. Zagrożenia o charakterze ekologicznym powstają albo nagle, albo długotrwałe⁶⁷.

Posiadanie zintegrowanego SBN pozwala na przeciwdziałanie wszystkim zagrożeniom bezpieczeństwa, dlatego koniecznym jest, aby ciągle przegotowywać, utrzymywać oraz i doskonalić cały SBN, nie omijając żadnego jego elementu. Podsystem obronny jako fundament SBN powinien być elastyczny – czyli taki, który mógłby zmierzyć się z zagrożeniami militarnymi oraz technologicznymi i społecznymi (niemilitarnymi). Stanowi on pewnego rodzaju osłonę państwa. Obywatele powinni mieć pewność, że posiadają takie siły i środki, które zapewnią im bezpieczeństwo. Choć podsystem obronny posiada wiele zalet, to także kilka wad, które wymagają poprawy. W każdej organizacji istnieją pewne niedociągnięcia i niedoskonałości. W podsystemie obronnym przede wszystkim dotyczą one jego głównego elementu, a mianowicie Sił Zbrojnych RP. Z oceny Najwyższej Izby Kontroli (NIK) w 2012 roku jasno wynika, że uzbrojenie i sprzęt wojskowy jest na niższym poziomie od przewidzianego w etatach i tabelach należności⁶⁸. Wyposażenie Sił Zbrojnych RP w sprzęt i uzbrojenie z pewnością wymaga modyfikacji. Kwestia ta przecież jest priorytetową, gdyż właśnie odpowiednie wyposażenie i sprzęt wpływa znacząco na zdolności operacyjne każdej armii. Szkolnictwo wojskowe powinno być dostosowane do teraźniejszych potrzeb Sił Zbrojnych RP, szczególnie zwracając uwagę na kształcenie dowódcze i techniczne. Poprawienie efektywności procesu szkolenia sprzyjałoby zintegrowaniu jego potencjału i skupieniu się na zadaniach bezpośrednio potrzebnych wojsku. Z roku na rok widoczna jest potrzeba wprowadzania zmian dotyczących Sił Zbrojnych RP. Ma to związek z przemianami jakie

⁶⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, 2008.

⁶⁶ http://wyborcza.biz/biznes/1,147744,15673381,Europa_i_Polska_mocno_uzalezniene_od_gazu_i_ropy_z.html?disableRedirects=true (stan na dzień 11.11.2016).

⁶⁷ S. Kwiatkowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych*, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, Pułtusk 2011, s. 17.

⁶⁸ Zob. por. <http://www.nik.gov.pl/plik/id,3650,vp,4648.pdf> (stan na dzień 23.02.2015).

występują we współczesnym świecie. By powyższe potrzeby mogły zostać zrealizowane wymagane jest odpowiednie finansowanie ich. Wydatki na obronę powinny zostać zwiększone. Rząd przewidział ok. 37 mld na obronność na rok 2017⁶⁹. Z roku na rok wydatki te są coraz większe, ale nie oznacza to, że są one wystarczające. Ponadto, dużej uwagi należałoby poświęcić systemowi kierowania i dowodzenia Sił Zbrojnych RP. Wyniki audytu przeprowadzonego przez Ministerstwo Obrony Narodowej wskazują, że powstało⁷⁰:

- „nieprecyzyjne określenie zakresów zadań dowództw i wybranych osób funkcyjnych biorących udział w procesie kierowania obroną państwa;
- niedoprecyzowanie kompetencji Szefa Sztabu Generalnego WP i innych organów,
- wady kompetencyjne w systemie szkolenia wojsk;
- nieprzeprowadzenie reorganizacji i wzmocnienia dowództw i sztabów jednostek poziomu taktycznego”.

120-tysięczna armia nie gwarantuje skutecznej obrony kraju przed zagrożeniem z zewnątrz. Siły Zbrojne RP powinny pełnić funkcję odstraszania. Zainteresowanie wojskiem ciągle rośnie. Coraz więcej młodych ludzi marzy o tym, żeby wkroczyć w szeregi Wojska Polskiego. Pozytywnym krokiem byłoby umożliwić im to – nasza armia składałaby się z ludzi, którzy wykonują zadania z pasją i chęcią, niezwykłą motywacją, a to z pewnością przekładałoby się na efektywność działań.

Według Najwyższej Izby Kontroli, wojska specjalne są na wysokim poziomie. Ich wyszkolenie i wyposażenie zostało bardzo dobrze ocenione, a żołnierze są odpowiednio przygotowani do wykonywania powierzonych zadań⁷¹.

Kondycja przemysłowego potencjału obronnego nie jest zbyt dobra. *Konkurencyjność krajowego przemysłu obronnego jest niewystarczająca, aby mógł on w szerokim zakresie uczestniczyć w procesie modernizacji technicznej SZ RP, a także skutecznie konkurować na rynkach zagranicznych*⁷². Ze względu na podział kompetencji na kilka resortów proces decyzyjny jest ciągle wydłużany, co przekłada się na brak skutecznego uzyskiwania, produkcji oraz promocji uzbrojenia i sprzętu wojskowego⁷³. Niemniej jednak należy podkreślić, że przemysłowy potencjał obronny jest ciągle powiększany.

⁶⁹ <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,10231,aktualnosci-z-polski,wstepny-budzet-mon-na-2017-rok> (stan na dzień 10.12.2016).

⁷⁰ <http://www.defence24.pl/403206,pytania-o-reforme-systemu-dowodzenia-sil-zbrojnych-rp> (stan na dzień 10.12.2016).

⁷¹ <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11781?t=NIK-chwali-specjalsow> (stan na dzień 14.12.2016).

⁷² *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2013, s. 52.

⁷³ *Ibidem*.

Podsumowanie

Podsystem obronny pełni niezwykle ważną rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego. Jest fundamentem bezpieczeństwa i obronności. Powinien być elastyczny i ciągle przystosowywany do reagowania na współczesne zagrożenia. Aby podołać tym zagrożeniom należy dokonywać transformacji w strukturze obronności państwa. Umiejętne przygotowanie przeciw zagrożeniom pozwoli na pewno je zmniejszyć, a być może uda im się nawet zapobiec. W związku z tym odpowiednie przygotowanie i funkcjonowanie podsystemu obronnego jest słuszne wobec aktualnych zagrożeń.

Powinien on składać się z zintegrowanych i powiązanych ze sobą elementów. Ich wzajemna komunikacja i współpraca powinny działać płynnie i bez zakłóceń. Wśród tych elementów istnieją takie, które wymagają znacznej poprawy, doinwestowania czy nawet lepszego przygotowania. Szczególnie zauważalne jest to w najważniejszym ogniwie podsystemu obronnego, a mianowicie w Siłach Zbrojnych RP, gdzie modernizacji powinno ulec uzbrojenie i sprzęt wojskowy. Zwiększeniu mogłyby ulec wydatki obronne. Większa liczebność armii jest dobrym pomysłem, a przeprowadzenie odpowiedniej reformy systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi umożliwiłaby sprawniejsze zarządzanie nimi. Poprawa kondycji przemysłowego potencjału obronnego byłaby kolejnym krokiem do poprawy funkcjonowania Sił Zbrojnych RP, a tym samym całego podsystemu obronnego.

Bibliografia

1. Balcerowicz B., *Siły zbrojne w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Scholar, Warszawa 2010.
2. Balcerowicz B., *Strategia obronna państwa*, AON, Warszawa 1994.
3. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.
4. Bogusz J., Kosyrz Z., *Kształtowanie postaw patriotyczno-obronnych młodzieży*, Warszawa 1979.
5. Dziubek I., *Edukacja obronna w Polsce*, Zysk i S-ka, Poznań 2013.
6. Gąsiorek K., Kitler W., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Warszawa 2005.
7. Heywood A., *Politologia*, przeł. I.B. Maliszewska i in., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
8. Kołodziński E., *Wprowadzenie do zarządzania bezpieczeństwem*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2006.
9. Koziej S., *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, Bezpieczeństwo Narodowe, II-2011, Warszawa 2011.

10. Koziej S., *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, Bezpieczeństwo Narodowe, II-011/18.
11. Kwiatkowski S., *Zarządzanie bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych*, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2011.
12. *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979.
13. Lidwa W., *Dylematy taktyki*, Wydawnictwo Menadżerskie PTM, Warszawa 2013.
14. Nowak E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, AON, Warszawa 2007.
15. *Obronność jako dyscyplina naukowa*, red. A. Polak, K. Krakowski, AON, Warszawa 2015.
16. *Obronność jako dyscyplina naukowa*, red. A. Polak, K. Krakowski, AON, Warszawa 2015.
17. Pokruszyński W., *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, WSGE, Józefów 2009.
18. Slessor J., *Polityka zagraniczna bez siły jest bezsilna. Strategia Zachodu*, Warszawa 1958.
19. *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1987.
20. *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1978.
21. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008.
22. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.
23. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.
24. *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2009.
25. *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*.
26. Szmulik B., Żmigrodzki M., *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo Uniwersyteckie im. Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
27. Śladkowski S., *Siły Zbrojne*, [w:] Paździor M., Szmulik B. (red.), *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Bellona, Warszawa 2012.
28. Wojnarowski J., *Dekompozycja systemu obronnego państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 4 (97), Warszawa 2014.
29. Wrzosek M., *Identyfikacja zagrożeń organizacji zhierarchizowanej*, AON, Warszawa 2010.
30. Wrzosek M., *Zagrożenia militarne a bezpieczeństwo Europy*, „Kwartalnik Bellona”, nr 4/2012.
31. Wrzosek M., *Zagrożenia systemu obronnego*, [w:] Wołęjszo J., Jakubczak R. (red.), *Obronność. Teoria i praktyka*, Bellona, Warszawa 2013.
32. *Zarządzenie bezpieczeństwem*, prace edukacyjne, pod red. L. Korzeniowski, Kraków 2001.
33. Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, Sprawy Międzynarodowe, 1989.

Akty prawne

1. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. nr 78, poz. 483).
2. *Ustawa z dn. 26 kwietnia 2007 r. o Zarządzaniu kryzysowym.*
3. *Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw.*

Źródła internetowe

1. www.defence24.pl
2. www.dziennikzbrojny.pl
3. www.natemat.pl
4. www.nik.gov.pl
5. www.pbc.up.krakow.pl
6. www.polska-zbrojna.pl
7. www.polskieradio.pl
8. www.portalwiedzy.onet.pl
9. www.wyborcza.biz

Keywords: *system, defense, national security, defense subsystem, the system of national security*

SUMMARY

In connection with the adoption in 2014 of a new National Security Strategy was created also defensive subsystem, which is an important part of the national security system. The article presents the role and tasks of specifying for each element. The attention focused on the most important and significant element – the Polish Armed Forces. The irregular nature of the threats dictate changes in the organizational structures in the defense of the nation. These threats are described in this article.